

П. П. Брицький,
м. Чернівці

СТЕПАН СІРОПОЛКО – ВИДАТНИЙ ПЕДАГОГ, БІБЛІОТЕКОЗНАВЕЦЬ ТА ІСТОРИК ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті висвітлюється творча діяльність видатного українського педагога, організатора шкільництва, освіти, бібліотек, бібліотекознавства та журналістики.

Ключові слова: педагогіка, шкільна освіта, бібліотекознавство, журналістика.

В історії України сталося так, що після втрати державності в 1920 році значна частина видатних державних і громадських діячів України, вчених, письменників, інженерно-технічних спеціалістів змушена була емігрувати за кордон. Серед них історики Н. Полонська-Василенко, Д. Дорошенко, М. Стахів, історик і філософ В. Липинський, історик-політолог І. Лисяк-Рудницький, мовознавці Степан і Роман Смаль-Стоцькі, В. Сімович, І. Огієнко (митрополит Іларіон), письменники Б. Лепкий, О. Олесь, У. Самчук, Т. Осьмачка, авіаконструктор І. Сікорський, біохімік І. Горбачевський, металург І. Фещенко-Чопівський, митець В. Січинський та десятки й сотні інших.

Серед них – педагог, історик освіти України, бібліотекознавець, журналіст і громадський діяч Степан Сірополко.

Зарубіжні українці внесли вагомий вклад у розвиток науки, історії, культури та літератури України. При радянській владі впродовж десятиліть українському народу не було доступу до скарбниці досягнень зарубіжних українців, що безумовно, негативно відбилосся на науці, історії і культурі України.

1. Степан Сірополко – педагог, організатор шкільництва та освіти України

С. Сірополко за освітою – юрист, а все життя присвятив педагогіці, шкільництву, освіті, бібліотекознавству, журналістиці та громадській праці.

Після закінчення правничого факультету Московського університету, він зразу ж став працювати на педагогічній ниві – викладачем у Народному університеті імені Л.А. Шанявського. Виступає також у ролі організатора освітньої справи, будучи завідувачем відділу народної освіти Тульської, а потім Московської губернської земських управ. Водночас редагував педагогічні журнали «Народное образование» та «Педагогический листок», а також працював у Московському товаристві грамотності.

Тоді ж С. Сірополко був членом Товариства слов'янської культури в Москві. У 1913–1914 рр. він очолював українську секцію цього товариства.

Справа в тому, що царська влада через політичну неблагодійність не дозволяла С. Сірополку проживати в Україні. Після подій 1905 р., його навіть було заарештовано за вільнодумство. Після звільнення йому, крім України, не дозволялося проживати і в столиці. Тому деякий час він проживав у Нижньому Новгороді [1].

У 1917 р. з початком Української національно-демократичної революції С. Сірополко повертається в Україну і бере активну участь у розбудові системи освіти українського народу. Спочатку миська дума Києва обирає його членом миської управи для керівництва народною освітою. В той же час працює радником у

справах освіти при Генеральному Секретаріаті освіти, а згодом (з липня 1919 р.) – заступником Міністра народної освіти Української Народної Республіки.

С. Сірополко був не просто посадовою особою в освітній адміністрації, а ініціатором вироблення нової системи народної освіти в Україні. В кінці 1917 р., після проголошення III Універсалу УНР з його участю була проведена нарада освітян України. на якій С. Сірополко виступив з 3-ма доповідями про форми управління освітою на нових демократичних принципах, а також про підготовку управлінських кадрів. Була й проблема щодо «дерусифікації» шкільного навчання. На жаль, як зазначає С. Сірополко, Генеральний Секретаріат зустрів велику опозицію проти української школи не тільки з боку ворогів української культури, а й з боку керманічів Київської шкільної округи, що зовсім ігнорували український уряд і тримали зв'язок з Тимчасовим урядом Росії [4].

Працюючи в комісії з підготовки «Проекту єдиної школи на Україні» С. Сірополко разом з видатними діячами педагогічної освіти П. Холодним (заст. міністра) і С. Русовою брав активну участь у його підготовці. В основу проекту були покладені такі принципи: школа мала бути єдиною по всій Україні незалежно від соціального стану сімей. Школа мала бути національною; єдина школа мала бути виховною, у ній мало проводитися не тільки навчання, а й виховання; вона мала бути трудовою, давати знання і навички, наближені до реальних потреб суспільства. Як бачимо, у школі мало проводитися навчання й виховання необхідні для розвитку української держави і суспільства.

Під головуванням П. Холодного проект програми для першого циклу єдиної школи, т. зв. основної школи, було надруковано в Кам'янець-Подільському під назвою «Проект єдиної школи на Україні». Кн.1. Основна школа» (Кам'янець-Подільський, 1919. – 172 с.). Програма другого циклу єдиної школи, т.зв. колегії, залишилася в рукописі [4, с.483].

Згідно з проектом, єдина школа, в якій повинні навчатися всі діти, складалася з двох циклів основної школи та колегії. Основна школа, в свою чергу складається з двох ступенів – молодшої основної школи та старшої основної. Курс основної школи 8-річний, по 4 роки в кожному ступені, курс колегії 4-річний [4, с.483].

Перед наступом на Київ Червоної армії Росії український уряд змушений був у грудні 1918 р. переїхати спочатку до Вінниці, потім до Проскурова і Кам'янець-Подільського. С. Сірополко з січня 1919 р. працював у Кам'янець-Подільському університеті, де читав лекції з педагогіки, школознавства та завідував університетською бібліотекою [4, с. 8].

Після вимушеної еміграції уряду УНР внаслідок захоплення України військами радянської Росії, С. Сірополко разом з урядом виїхав до Польщі. Там він обіймав посаду міністра освіти УНР (місце перебування м. Тарнов). Був зайнятий культосвітньою роботою серед дітей цивільних українських емігрантів та військовиків, інтернованих в таборах. Було організовано й відкрито дві українські гімназії у Тарнові й Ченстохові, в яких навчання велося за програмою і статутом єдиної школи України. основними принципами статуту за С. Сірополком повинні були бути: «автономія школи, активна участь громадянства у шкільній справі та упевнення стану вчителя» [7].

С. Сірополко не втрачав надії на повернення інтернованих вояків на Україну, а тому дбав і за освіту молодих учасників визвольної боротьби. В таборах було відкрито кілька середніх шкіл за програмою єдиної школи. Крім того, міністерство освіти організувало різноманітні курси, на яких читалися лекції з різних видів знань. Сам С. Сірополко читав лекції з позашкільної осві-

ти. З переїздом у 1925 р. до Праги у житті С. Сірополка відкрилася нова сторінка педагогічної діяльності. Він став професором педагогічних дисциплін Українського високого педагогічного інституту імені Михайла Драгоманова, організованого видатними діячами української еміграції при підтримці й фінансуванні уряду Чехословаччини. С. Сірополко був ініціатором створення курсів заочної освіти при цьому ж інституті, де звісно, читав лекції.

До складу викладачів інституту входили видатні українські науковці. Серед них: проф. А. Артимович (мовознавство), Л. Білецький (історія української літератури), Д. Дорошенко (історія України), С. Наріжний (всесвітня історія), В. Сімович (українська мова), С. Русова (педагогіка), Д. Чижевський (філософія), С. Шелухін (правознавство), С. Рудницький (географія), І. Горбачевський (хімія), В. Січинський (теорія мистецтва), В. Барвінський та Н. Нижанківський (теорія музики та композиція) та ін.

Розвиваючи свої педагогічні принципи С. Сірополко активно вивчав досвід шкільного навчання й виховання зарубіжних країн. Зокрема, він об'єктивного й докладно проаналізував структуру шкіл і зміст навчання в Англії, Шотландії, Ірландії, Німеччині, Франції, Австрії та ін. Особливо детально розглянув реформу народної освіти в Італії. У своїй статті С. Сірополко аналізує реформу школи, проведenu в 1923 р. міністром освіти Джованні Дзентілем від початкової школи до університету включно. Пише, що в Італії ще в 1877 р. була встановлена законом обов'язковість шкільного навчання дітей, але закон зле виконувався (в південних провінціях було охоплено навчанням всього 3% дітей) [10].

При аналізі програм і вивчення змісту навчання С. Сірополко не тільки звертав увагу на вивчення позитивних досягнень, а й вказував на хиби зарубіжного шкільництва. Він вважав, що школа повинна бути школою мислення і школою національною. Серед дисциплін значну увагу приділяв вивченню рідної мови, історії Батьківщини, природознавства, співів, малювання, виховання культури поведінки. Ці вимоги не втратили свого значення і в наш час.

Водночас С. Сірополко звертав увагу на важливість нерозривного зв'язку шкільного і з сімейного виховання. Про це він висловив свої погляди у статті «Співпраця школи та родини в освітній справі». Учений прийшов до висновку тільки у тісній, дружній співпраці цих двох чинників «Є запорака нормального розвитку культури, бо ... без родинного виховання не може бути суцільного організму, без шкільного виховання не може бути планомірної громадянської культурної праці, разом же те і друге виховання забезпечують поступ культури» [11].

В іншій статті «Національне виховання» С. Сірополко висвітлює питання про значення національного, фізичного і дошкільного виховання [5].

Не залишилося поза увагою педагога С. Сірополка й позашкільне виховання. Ще будучи у Москві, він опублікував цикл статей з позашкільної освіти, які згодом склали збірник «Внешкольное образование» (1912). У ньому вчений досить докладно охарактеризував основні заходи позашкільного виховання. Серед них передбачалися лекції, народні читання, музеї, недільні школи, вистави, гуртки самоосвіти, читальні та ін. [13].

У своїх працях С. Сірополко стверджував, що національна освіта й виховання повинні бути тісно пов'язані з історією, культурою, національними традиціями українського народу.

Більш сконцентровано про це С. Сірополко відобразив у статті «Національне виховання й позашкільна освіта», у якій він зазначив, що нація «яка хоче зберегти своє існування, мусить домагатися рідної школи, де вивчення

рідної мови та літератури, рідної історії та географії є найважливішими предметами не лише для розумового, але і морального, естетичного і горожанського виховання. Спільна історія, героїчне минуле, великі люде – це головний капітал, на якому ґрунтується національна ідея» [5].

Приділяючи велику увагу національному навчанню і вихованню С. Сірополко підкреслював, що національне виховання теоретично визнається педагогами всього світу, але українській нації право на рідну школу доводиться виборювати.

Педагогіці, освіті й шкільництву С. Сірополко присвятив значну частину своїх праць. Але вершиною його досягнення є фундаментальна праця енциклопедичного характеру «Історія освіти в Україні» (Львів, 1937). Вона фактично є першим цілісним, об'ємним і об'єктивним дослідженням історії розвитку освіти України від найдавніших часів до першої чверті ХХ століття.

У ній вчений висвітлив поступальний хід розвитку освіти, її стану на кожному етапі, типи і види шкіл, погляди на навчання і виховання всіх віків, забезпечення книжним фондом, матеріальну базу шкіл, характеристику вчителів дошкільне виховання, зародження середніх і вищих шкіл, освітню політику правителів, появу трудових, професійних, робітничих, політичних шкіл, бібліотечне забезпечення і т.п. Весь комплекс питань, з якими пов'язана освіта. З часу опублікування «Історії освіти України» Степана Онисимовича Сірополка пройшло 75 р., але й до сьогодні ще немає праці, яка б перевершила за якістю його дослідження. Прикро, що така цінна історична праця не була доступна українському народу в період існування СРСР. Це саме стосується й педагогічної спадщини науковця.

2. Організатор бібліотек і пропагандист бібліотекознавства

При написанні праць про шкільництво, навчання в усіх формах навчальних закладів С. Сірополко обов'язково розглядає питання забезпечення навчальних установ бібліотеками або наявністю книжних фондів. У розвитку української бібліотечної справи С. Сірополко вбачав тісний зв'язок з ростом грамотності населення, з навчанням у школі і засвоєння української мови. про що він писав: «Коли поряд з національною школою існують народні бібліотеки та інші просвітні інституції, український народ матиме добру зброю для боротьби з тою хмарою, що його огортає» [13, с.287].

З самого початку своєї трудової діяльності С. Сірополко працюючи в сфері педагогіки і шкільництва паралельно розробляє принципи організації і ведення бібліотечної справи. Ще перебуваючи у Москві, він публікує «Народные библиотеки: Порядок открытия библиотек и их организация» (1910), «Школа і книжка» (1910).

В період, коли царський уряд в 1912 р. видав нові правила про народні бібліотеки, в яких українські книжки підлягали вилученню, С. Сірополко осудив їх і в статі «Нові правила про народні бібліотеки» (1912) закликав до розповсюдження української книжки через книгарні, листоноші та ін. Зокрема він писав: «Просвітні товариства, громадянства, окремі особи повинні були ширити поміж людністю по можливо дешевій ціні, а то й дурно – українську книжку» [13, с.288].

Після приїзду до Києва в період діяльності Української Центральної Ради С. Сірополко плідно працює не тільки на ниві шкільної освіти, а й у бібліотечній справі так як у Генеральному Секретаріаті він відповідав за роботу шкіл і бібліотек. Водночас С. Сірополко працює у міській бібліотеці, де підготував «Інструкцію для бібліотекарів» і «Взірцевий каталог для шкільної та народної бібліотеки» [14]. Водночас він читав лекції з бібліотекознавства у Фребелівському педагогічному жіночому інституті та на курсах підготовки працівників поза-

шкільної освіти. Також підготував і опублікував ряд рецензій на книги з проблем освіти. Активно співпрацював з редакцією журналу «Книгарь».

Перебуваючи в Польщі С. Сірополко підготував і опублікував з бібліотечної тематики наступні праці «Організація дитячих бібліотек» (1924); «Факти та цифри з діяльності читальень за минулий рік» (1924); «Право на існування дитячої літератури та вимоги щодо цієї літератури» (1926). Крім того, він написав перший підручник з бібліотекознавства українською мовою, в основу якого було покладено курс лекцій, які він читав у Фребелівському жіночому педагогічному інституті у Києві в 1917–1918 рр., де здійснювалася підготовка бібліотекарів.

У Чехословаччині С. Сірополко редагував український відділ місячника слов'янської бібліографії «Слов'янська книга», де друкувалися підготовлені ним відомості про бібліотечну справу та книговидавництво України, а також огляд літератури з питань педагогіки [6].

У 1926 р. (28 червня – 2 липня) С. Сірополко був учасником VI Міжнародного бібліотечного з'їзду у Празі. Він повідомляє, що на ньому було 29 українських делегатів. Але 25 з них були з українських емігрантів в Чехії, 3-ї з Львова, а з радянської України – всього один (з Києва) [12].

У 1928 р. С. Сірополко опублікував статтю про бібліотечну справу в радянській Україні за останнє десятиліття [3]. У ній він наводить статистичні дані скільки є станом на 1 грудня 1925 р. самостійних бібліотек (не зв'язаних з будь-якими установами). Всього 152, що становило 2,4% загального числа бібліотек при установах. В той час як в Росії на 1 січня 1925 р. число самостійних бібліотек складало 78% і лише 22% – при установах. При переліку в них книжних фондів, як зазначає С. Сірополко в основному російськомовна література.

В кінці статті С. Сірополко робить висновки про те, що бібліотечна справа в УСРР дотримується до невластивого їй напрямку завдяки підпорядкованню загальної освіти «політосвіті». Радянська влада не може похвалитися поширенням бібліотечної справи порівняно із станом її в останні часи до революції. Якісний стан бібліотек стоїть на низькому рівні. С. Сірополко звертає увагу й на інші хибні явища в становищі бібліотек в УСРР. Єдиним надбанням в галузі книгознавства в УСРР є поширення дитячих бібліотек.

Отже, С. Сірополко добре розумів, що без наявності бібліотек і книг не могло бути якісного навчання, грамотності населення, знання історії і культури свого народу й національної свідомості. Тому все життя працював не тільки над організацією шкіл і навчальних процесом в них, а й над тим, щоб при навчальних установах були бібліотеки з книгами.

3. Активний діяч української журналістики.

Важливою ділянкою діяльності С. Сірополка є його журналістська публіцистична праця в українській і чеській періодиці. За більш ніж 40-річну діяльність у цій сфері він публікувався в понад сорока різних періодичних виданнях Москви, Києва, Львова, Ужгорода, Мукачеве, Варшави, Парижу, Праги та ін. У багатьох виданнях він був членом редколегій, а окремі сам редагував. Зокрема, ще в період праці у Москві С. Сірополко редагував педагогічні журнали «Народное образование» та «Педагогический листок» [13, с.287].

У Празі С. Сірополко був відповідальним редактором видання Українського товариства прихильників книги – «Книголюб». Там само редагував український відділ місячника слов'янської бібліографії «Слов'янська книга», де друкувалися підготовлені ним відомості про бібліотечну справу та книговидавництво України, а також огляд літератури з питань педагогіки [13, с.287].

Про його активність на журналістській ниві свідчить те, що він був довголітнім головою Союзу українських журналістів і письменників на еміграції С. Сірополко присвятив журналістиці ряд праць, зокрема, «Основа журналізму» (1940), «Етика літерата» (1923), «Наболілі питання української преси» (1934), які написані із знанням фахової справи. Але найважливішою з цих праць є монографія «Українська журналістика на тлі доби», написана у співавторстві з Ольгердом Бочковським. О. Бочковський підготував першу частину у вигляді 11 лекцій про методику журналістики, проблему преси, журналістські школи, пресову політику, форми викладу матеріалів (статті, хроніка, інтерв'ю, репортаж і т.п.). Але О. Бочковський в 1939 р. помер, тому другу частину монографії з 11 коротких розділів С. Сірополко в 1940 р. завершив сам. Провідною думкою другої частини праці є: роль преси і журналістів у суспільстві. Це підтверджує сама назва основних розділів. Наприклад: 1. «Преса і суспільна думка. Завдання публіцистики. Роль преси в організації суспільної думки». 3. «Вимоги, яким має відповідати журналіст». 6. «Етика часопису журналіста». 10. «Часопис, читач і громадянство. Об'єктивізм і суб'єктивізм часопису». 11. «Преса і культура. Преса як чинник духовної культури. Завдання української преси» [2].

Як бачимо, проблеми, які закладені у назвах розділів, не втратили своєї актуальності і в теперішній час. Вражають також окремі висновки і оцінки С. Сірополка у змісті книжки. Окремі з них варті того, щоб їх оприлюднити, а саме: «Публіцист – це журналіст, що прямує до того, щоб дати читачеві та провести до його свідомості ясні і точні формули чергових громадсько-політичних завдань даного часу» [2, с. 133].

Так само С. Сірополко формулює свої вимоги, яким якостям має відповідати журналіст. Передусім це обдарованість, патріотизм, правдивість, акуратність, готовність до праці, спритність, чуйність, пам'ятливість, довірність. Але це ще не все. Далі С. Сірополко викладає, яких етичних принципів має дотримуватися журналіст. Це, насамперед, служити інтересам свого народу; не замовчувати правди; мати певну ідею, не міняти свої погляди з дня на день на ту саму справу; бути чесним у боротьбі зі своїм партійним противником чи конкурентом; не комбінувати фактів та вигадок та інші [2, с.135]. Тобто тут представлений своєрідний кодекс честі журналіста, етичні принципи якого і в наш час мають високу моральну якість.

У цій же монографії С. Сірополко викладає свої міркування щодо ролі і значення для суспільства преси. Він стверджує, що преса має значну «роль в організації суспільної думки ... Вона є чинником в організації суспільної думки... Завдяки українській пресі поширювалася серед аморфної маси українська свідомість ... На жаль наша публіцистика не витворила ще типу своєї, української газети, ... яка будила б власну самостійну думку», – завершує С. Сірополко.

Це писалося тоді, коли ще зовсім не було телебачення і мало була розповсюджена радіофікація. Основна інформованість суспільства йшла через пресу. Проїшло 70 років, чи багато в Україні журналістів українських газет, які дотримуються етичних норм, проголошених С. Сірополком? Чи багато у нас, вже незалежній Україні, українських газет, які за С. Сірополком «будять власну самостійну думку»? Хоч як гірко визнавати справедливе звинувачення С. Сірополка про те, що в той час «наша публіцистика не витворила ще типу своєї, української газети», то і в наш час, вже в незалежній Україні, такою газетою, на мій погляд, можна назвати лише ... одну, це газету «День».

Отже, С. Сірополко плідно працював і на журналістській ниві. Більше того, він виявив високі фахові знання і вміння, які успішно передавав молодим журналістам як в лекціях, так і в публіцистичній праці.

4. Громадська діяльність на українську справу

Аналізуючи подвижницьку працю Степана Сірополка на ниві педагогіки, шкільництва, бібліотекознавства й публіцистики не можна обійти його титанічну громадську діяльність в інтересах українського народу.

З приїздом на викладацьку роботу в Український високий педагогічний інститут він стає активним членом Українського історично-філологічного товариства в Празі (1925–1938 рр.), яке об'єднувало наукові сили українських емігрантів. На його засіданнях С. Сірополко часто виступав з доповідями з питань освіти, навчання та виховання.

У Празі з ініціативи цього товариства був заснований Український академічний комітет для об'єднання українських наукових діячів та їх участі у міжнародній науковій праці. Професор С. Сірополко був генеральним секретарем управи Українського академічного комітету для міжнародної інтелектуальної співпраці при Лізі Націй.

Українським академічним комітетом у 1932 р. в Празі був організований другий Український науковий з'їзд, на якому підводилися підсумки наукової праці за 10 років еміграції. С. Сірополко виступив на пленарному засіданні з доповіддю «Підсумки педагогічної праці на еміграції за десять років», у якій, даючи оцінку українським педагогам на еміграції, він зазначав, що «вони пустили в широкий обіг серед українського вчителства правдиві ідеї педагогічної науки. Ознайомили своїх і чужих з сучасним становищем народної освіти на Советській Україні та інших українських землях, з увагою стежать за шкільною реформою на чужині, підготували до практичної роботи вчителів початкових і середніх шкіл, які вже працюють на Закарпатті, на Волині і в Галичині» [8].

На цьому з'їзді проф. С. Сірополко керував філософсько-педагогічною секцією. Крім того, до з'їзду у приміщенні Центральної бібліотеки Праги Бібліографічно-виставковою комісією під його керівництвом була влаштована виставка української книги. Стенди з майже 1000 книг свідчили про самовіддану працю українських науковців на чужині на користь духовності і культури українського народу. Серед книг значна частина була видана чеською, англійською, німецькою і французькою мовами. Українські вчені в еміграції дбали про розвиток української книги і української культури. З цією метою ними було створено Українське товариство прихильників книги, головою якого обрали С. Сірополка (1927–1934 рр.).

Членами товариства стали визначні діячі української науки та культури Д. Чижевський, Л. Білецький, В. Сімович, О. Кандиба (псевдонім О. Олесь) та інші. Товариство видавало свій друкований орган «Книголюб», редактором якого був Степан Сірополко.

Наприкінці 1930 р. у Празі було засноване Українське педагогічне товариство, головою якого теж було обрано С. Сірополка. Українська емігрантська громада проявляла велику турботу за збереження історичної пам'яті українського народу. З цією метою у 1925 р. у Празі з ініціативи професорів Українського вільного Університету було створено Товариство «Музей визвольної боротьби України». Основною його метою було збереження найцінніших пам'яток визвольної боротьби і надбань української еміграції. У ньому були зібрані архіви місій УНР, Союзу Визволення України, таборів українських полонених, українських військових таборів у Чехословаччині, збірки української періодики, листування видатних діячів Української національно-демократичної революції та ін.

С. Сірополко брав активну участь в роботі Управи Товариства. На загальних зборах товариства його було обрано почесним членом товариства. Він

опублікував статтю «Десятиліття Товариства «Музею визвольної боротьби України», у якій подав відомості про архівні матеріали, які були у музеї.

На превеликий жаль у 1948 р. більшість архіву музею була вивезена до Москви, а музей за наполяганням СРСР був закритий.

Громадянська праця С. Сірополка не обмежувалася лише ділянкою педагогіки, школознавства, бібліотекознавства він взяв також активну участь в організації допомоги потерпілому від голоду населенню України. 3 грудня 1928 р. загальні збори Українського Академічного Комітету ухвалили рішення про створення при Комітеті Комісії допомоги інтелектуальним силам в голодних регіонах України. Комісія, визнаючи потребу поширення завдань своєї діяльності, звернулася до української діаспори в ЧСР з пропозицією утворити Комітет допомоги голодуючим України. 5 січня 1929 р. такий Комітет був створений і його очолив проф. С. Сірополко. Комітет звернувся до українських громад ЧСР із закликком про те, що «на Півдні України понад 4 млн. людності терплять тяжку скруту від неврожаю, який охопив величезну територію. Населення, а особливо діти, стоять перед загрозою голодної смерті. Комітет звертається ... з проханням прийти на допомогу голодним України своїми пожертвами» [15]. Цей факт підтверджує, що в чорноземній Україні голод був і в 1928–1929 роках, про що в радянських історіографічних і публіцистичних працях навіть не згадувалося.

С. Сірополко впродовж багатьох років очолював також Союз українських журналістів і письменників на чужині. Союз інформував зарубіжну пресу і міжнародні організації про становище в Україні під радянською і польською владою організовував доповіді. Припинив діяльність у 1945 р.

С. Сірополко був також активним діячем у Львівському товаристві «Просвіта». У праці «Просвіта чи політосвіта» він пропонував розрізняти ці два поняття. На його думку просвіта – це пробудження і розвиток у кожній особі національної свідомості та залучення її, перш за все до культури свого народу, а потім і до всевітньої культури, що є цілістю тих матеріальних та духовних цінностей, яких прагне досягти людство на шляху всебічного розвитку. Він обґрунтував, що просвіта може бути об'єднуючим цementsом українського народу в інтересах його національно-політичного відродження, а не політосвіта з її партійними гаслами, що об'єднують членів окремої партії [9].

Підсумовуючи все вищезазначене, є всі підстави зробити висновок, що Степан Онисимович Сірополко у своїй діяльності відзначався великим подвижництвом у розвитку педагогіки, шкільництва, бібліотекознавства, журналістики. У всіх цих сферах він залишив значну наукову спадщину, яка ще повністю не досліджена. Його невтомна праця, на користь українському народу, відданість своїй Батьківщині, високі моральні якості можуть бути зразком для наслідування молодим поколінням.

Список використаних джерел:

1. Артемчук Г. Духовні заповіді Степана Сірополка / Г. Артемчук, М. Євтух // Рідна школа. – 1997. – №10. – С. 6.
2. Бочковський О. Українська журналістика на тлі доби / О. Бочковський, С. Сірополко. – Мюнхен : Український технічно-господарський інститут, 1993. – С. 203–204.
3. Сірополко С. Бібліотечна справа на Сов. Україні за останнє десятиліття / С. Сірополко // Літературно-науковий вісник. – 1928. – Т. 96. – С. 81–89.
4. Сірополко С. Історія освіти в Україні / Степан Сірополко. – К. : Наук. думка, 2001. – С. 469.
5. Сірополко С. Національне виховання / С. Сірополко // Рідна школа. – Львів, 1927. – Ч. 5–6.

6. Сірополко С. Огляд українських педагогічних журналів, що видані в Галичині / С. Сірополко // Слав'янська книга. – 1926. – №1. – С. 59–61.
7. Сірополко С. Освітня політика на Україні за часів Директорії / С. Сірополко // Збірник пам'яті Симона Петлюри (1879–1926). – Прага, 1930. – С. 169–171.
8. Сірополко С. Підсумки педагогічної праці на еміграції за десять років / С. Сірополко // Тризуб. – 1932. – Ч. 18–19. – С. 15.
9. Сірополко С. Просвіта чи політосвіта? / С. Сірополко // Діло. – 1929. – 11 серп.
10. Сірополко С. Реформи народної освіти в Італії / С. Сірополко // Літературно-науковий вісник. – 1926. – Т. 9. – Кн. IV. – С. 335–341.
11. Сірополко С. Співпраця школи та родини в освітній справі / С. Сірополко // Рідна школа. – Львів, 1927. – Ч. 5–6.
12. Сірополко С. VI-й Міжнародний бібліотечний з'їзд у Празі (28 червня – 2 липня 1926 р.) / С. Сірополко // Літературно-науковий вісник. – 1926. – Т. 90. – С. 245–254.
13. Українська педагогіка в персоналіях. – К. : Либідь, 2005. – Кн. 2. – С. 59–60.
14. Фребелівський жіночий педагогічний інститут у Києві – вищий жіночий навчальний заклад, заснований у 1908 р. для підготовки вихователок для дитячих садків. Названий так на честь німецького педагога, теоретика дошкільного виховання Фрідріха-Вільгельма-Августа Фребеля (1782–1852).
15. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 269, оп. 2, спр. 103, арк. 66.

В статтє освещается творческая деятельность выдающегося украинского педагога, организатора школьного, образования, библиотек, библиотековедения журналистики.

Ключевые слова: педагогика, школьное образование, библиотековедение, журналистика.

This article hilights creative activity of outstanding Ukrainian pedagogue Stepan Siropolko, who was actively engaged in forming of school education, library organization and worked in the field of library science and journalism.

Key words: pedagogy, school education, library science, journalism.

Отримано: 20.06.2012

УДК 02(477)(092):37(09)

Л. В. Баженов,

м. Кам'янець-Подільський

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНІ, ОСВІТНІ ТА ІСТОРИЧНІ ПОГЛЯДИ СТЕПАНА СІРОПОЛКА: ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ

Розглядається процес формування національно-патріотичного, освітнього та історичних поглядів С. Сірополка, його внесок у дослідження та популяризацію історії освіти в Україні.

Ключові слова: Сірополко Степан Онисимович, історія освіти, світогляд, історичні погляди, українська революція, еміграція.

Степан Онисимович Сірополко (1872–1959) – видатний учений України та української еміграції, історик освіти України, бібліотекознавець, педагог, громадсько-політичний діяч українських визвольних змагань ХХ сторіччя – за-